

Leesmotivatie bovenbouw

Door Geert Vermeegen

25 maart 2026

Als leren je lief is

Leesmotivatie in de bovenbouw redden uit de storm

Hoe we elke leerling met gerichte didactiek weer aan het lezen krijgen.

Welkom. Vandaag stappen we letterlijk een verhaal binnen. Geen droge theorie, maar een reis die begint bij het ervaren van een literaire passage.

Laat je meenemen.

CED-Groep | Als leren je lief is

De storm steekt onvermijdelijk op

The background is a watercolor illustration of a stormy sea. On the right, a large, bright orange and yellow sun is partially obscured by dark, swirling clouds. On the left, several seagulls are shown in flight, their wings spread wide. In the center, an open book with aged, yellowed pages is the focal point, containing text. The overall mood is dramatic and atmospheric.

“Natuurlijk komt er een storm, de volgende dag. Een erge... Laat in de middag pakken wolken zich samen aan de horizon. Loodgrijs wordt de hemel boven zee en de zon duikt onder.”

(Uit: Lampje, Annet Schaap)

**Wat voel je als je dit leest?
Hoe zet deze passage de toon in jouw klas?
Als expert-lezer deel jij deze ervaring met je leerlingen.**

Glibberend over de stenen van de bovenbouw

Het Verhaal

De wind blaast in haar gezicht en trekt aan het mandje... Zelfs bij vloed steken ze boven water uit. Lampje springt van steen naar steen.

De Praktijk: De Leesdip

In de bovenbouw worden teksten plotseling huizenhoog, als donkere golven die alles verslinden. De zinnen worden complexer, de woordenschat groter. Het lezen gaat simpelweg niet meer vanzelf. Leerlingen springen van woord naar woord en dreigen te vallen.

Laat ze verdwalen in een boek

De storm van de leesdip is te temmen. Je hebt de middelen
in handen om de toets sfeer te doorbreken.

Kies een passage. Denk hardop. Stel de LIST-vraag.

Start morgenochtend direct in jouw klas en ontsteek het vuur.

CED-Groep | Als leren je lief is.

Leesmotivatie in de Bovenbouw: Het Licht Weer Aan

Ontdek hoe je elke leerling weer aan het lezen krijgt met de LIST-didactiek, de Zelfdeterminatietheorie én Lampje.

De overgang naar de bovenbouw voelt voor veel lezers als een storm. Teksten worden complexer, de weerstand groeit. Hoe keren we dit tij?

CED-Groep | Als leren je lief is

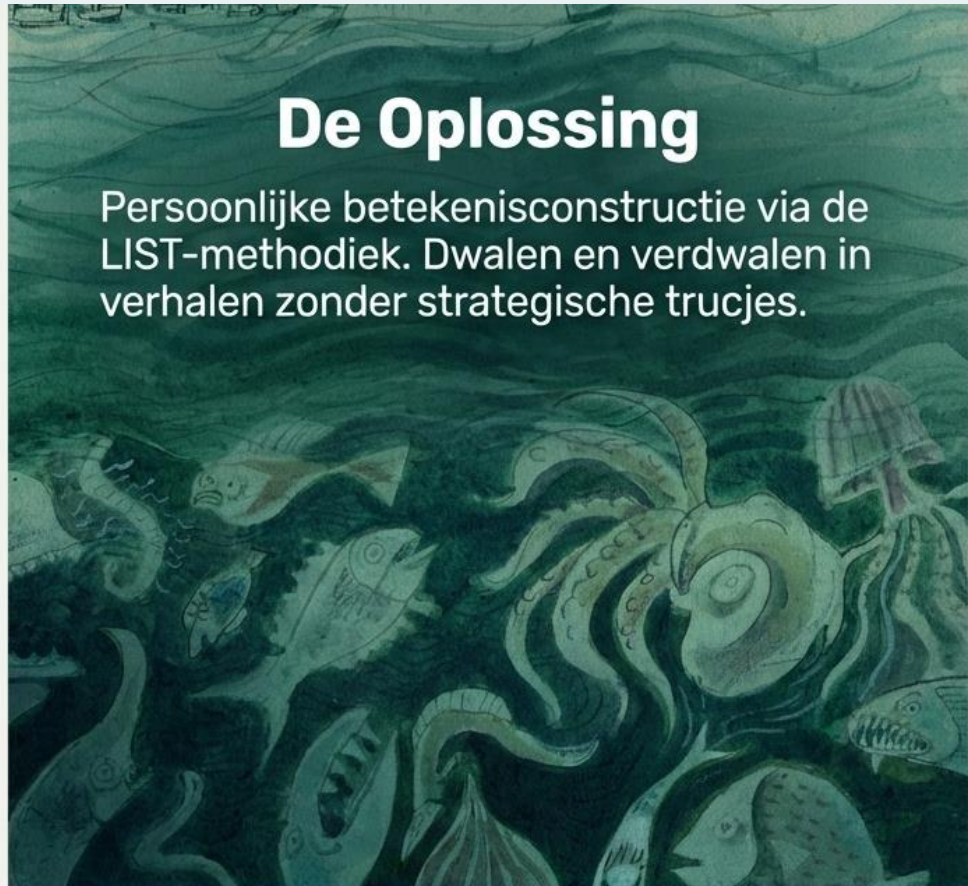
De Uitdaging

Snelle informatie-extractie. Leerlingen "scannen" puur voor de toets. Begrijpend lezen staat onder druk.

De Oplossing

Persoonlijke betekenisconstructie via de LIST-methodiek. Dwalen en verdwalen in verhalen zonder strategische trucjes.

Nederlandse leerlingen lezen veel, maar de leesmotivatie hapert (PISA-onderzoek).
Tijd voor een reddingsboei.

De Klassieke Fout

Het Wetenschappelijk Inzicht

Competentie gaat vooraf aan motivatie.

Eerst succeservaringen en leeskilometers creëren.

Als een leerling merkt 'ik kán dit lezen', volgt de intrinsieke motivatie vanzelf.

1. Autonomie

(Het roer in handen)

De behoefte om eigen keuzes te maken in leesvoer en de vrijheid om zelf betekenis te geven aan een tekst.

2. Competentie

(De storm trotseren)

De overtuiging: 'Ik kan deze tekst aan'. Ontstaat door rijke teksten en effectieve leesroutines.

3. Verbondenheid

(Samen schuilen)

Een veilige relationele basis. Interactie met de leerkracht, de klasgenoten én de personages in het verhaal.

Intrinsieke leesmotivatie ontbrandt pas wanneer aan deze drie psychologische **basisbehoeften** wordt voldaan (SDT - Deci & Ryan, 2000).

Autonomie
Biedt ruimte voor eigen
verbeelding. Is Edward een
monster, of een eenzaam,
bang jongetje? De lezer mag
het zelf invullen.

Competentie
Gelaagde, poëtische taal die
uitdaagt maar nooit afstraft.
Zelfs Lampje leert in het
verhaal lezen door
succeservaringen ('Dit is een
O').

Verbondenheid
Universele, rauwe thema's (verlies, moed,
vriendschap) die diep resoneren met de
leefwereld van bovenbouwleerlingen.

Pijler 1: Keuze & Intertekstualiteit

Voed Autonomie. Leg verbanden tussen Lampje en bekende sprookjesmotieven (zoals De Kleine Zeemeermin). Laat leerlingen dwalen door een afgebakend, kwalitatief boekenaanbod.

Pijler 2: De Leesroutine

Voed Competentie. Routine geeft houvast, net als de vuurtorenwachter die elke avond het licht ontsteekt. Creëer dagelijks 35 minuten ongestoorde leesrust waarbij vloeiend lezen en stillezen samensmelten.

De Kracht van de Leerkracht: De Drieslag

1. Lees Voor (Ervaar)

De leerkracht kiest een rijke, literaire passage uit Lampje en laat de klas de tekst simpelweg ervaren.

2. Denk Hardop (Modeling)

De leerkracht is de expert-lezer en deelt het eigen interne gedachteproces hardop met de klas.

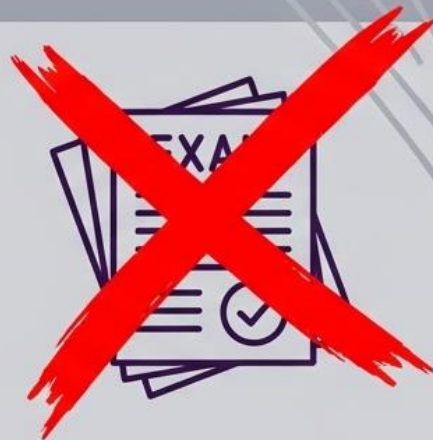
3. Stel de LIST-vraag (Activeer)

Formuleer één gelaagde, open denkvraag. Leerlingen nemen deze vraag direct mee naar hun eigen stilleesboek.

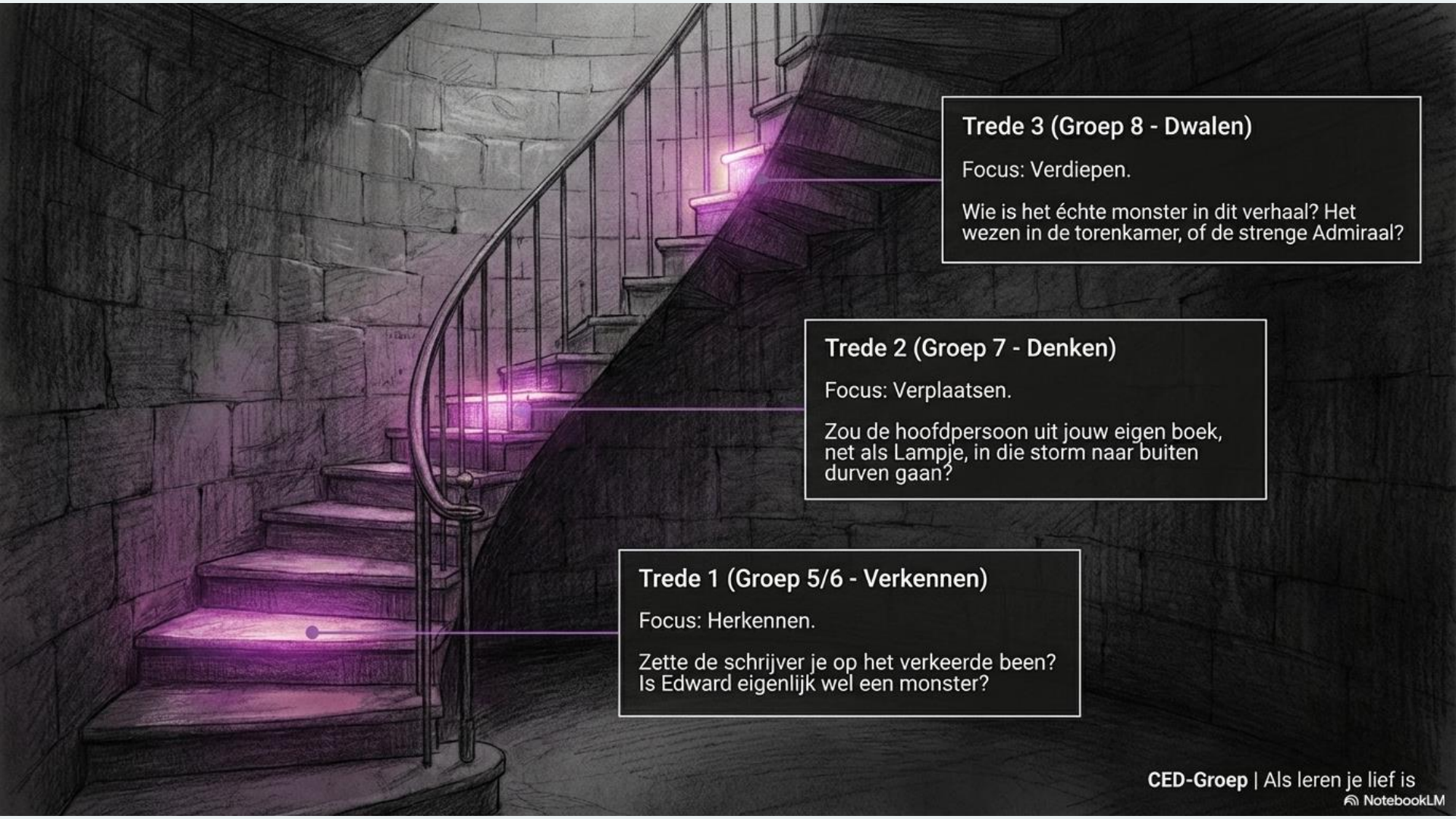
Koppel Tekst, Hoofd & Hart

Vraag nooit naar droge feiten.
Verbind de gebeurtenissen in de
Tekst altijd aan de logica (Hoofd) en
emotie (Hart) van de leerling.

Creëer een Veilige Haven

Leesmotivatie sterft bij overhoringen.
Hanteer de Teach Like a Champion
techniek: 'Fouten maken hoort erbij'.
Creëer een open dialoog waar
interpretaties nooit 'fout' zijn.

Trede 3 (Groep 8 - Dwalen)

Focus: Verdiepen.

Wie is het échte monster in dit verhaal? Het wezen in de torenkamer, of de strenge Admiraal?

Trede 2 (Groep 7 - Denken)

Focus: Verplaatsen.

Zou de hoofdpersoon uit jouw eigen boek, net als Lampje, in die storm naar buiten durven gaan?

Trede 1 (Groep 5/6 - Verkennen)

Focus: Herkennen.

Zette de schrijver je op het verkeerde been?
Is Edward eigenlijk wel een monster?

Hardop denken (Voor de leerkracht)

“Lampje is ontzettend bang voor de val en het koude water, maar springt toch uit het raam om haar vriend te redden. Als ik de hoofdpersoon uit mijn boek in deze torenkamer zou zetten, denk ik niet dat hij dat durfde.”

De LIST-vraag (Voor de leerling)

“Stel je voor dat de hoofdpersoon uit jouw boek iets doodengs moet doen om een vriend te redden. Zou hij springen, wegrennen of iets anders verzinnen? Hoe past dat bij zijn karakter?”

Kijk als een Wachter

Gebruik Teach Like a Champion technieken 'Radar' en 'Rondlopen'. Observeer in stilte de lrasering en concentratie.

Het Leesgesprek

Vervang de toets door structurele, individuele leesgesprekken. Ontdek voorkeuren, stimuleer complexere keuzes en vier de groeiende competentie (zeker voor de risicolezer).

**Wanneer leerkracht, leerling en verhaal samenkomen,
keert het leesplezier terug en verdwijnt de storm van de leesdip.**

Wat is jouw vuurtoren?

Start morgen direct met één van deze stappen in jouw klas:

1. Kies één rijke passage uit jullie huidige leesboek.
2. Bereid jouw eigen 'hardop-denken' voor (Tekst-Hoofd-Hart).
3. Stel de klas één open LIST-vraag zonder 'goed of fout' antwoord.

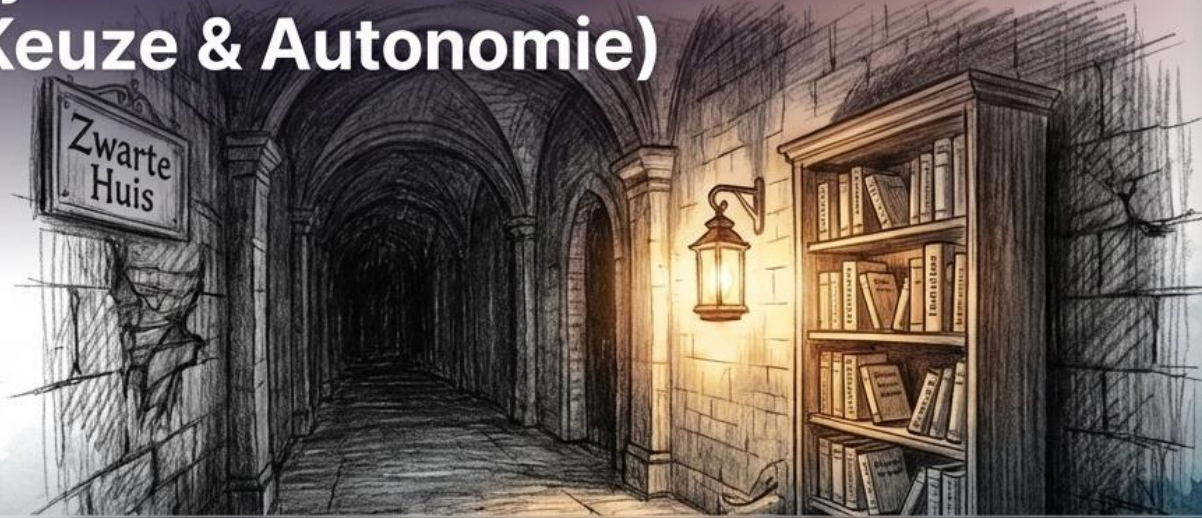
Laat je leerlingen dwalen en verdwalen in een boek. Voel weer waarom verhalen ertoe doen.

**Laat ze verdwalen
in een boek.**

CED-Groep | Als leren je lief is

Pijler 1: Dwalen in het Zwarte Huis (Keuze & Autonomie)

Om de lezer te vangen, is een **afgebakend boekenaanbod** cruciaal. Risicolezers hebben grenzen nodig om succes te ervaren en frustratie te voorkomen.

Huidig: Skimmen (Oppervlaktewater)

- Snelle informatie-extractie
- Scannen voor toetsantwoorden
- Extrinsieke motivatie

Ideaal: Dwalen (Diepzeeduiken)

- **Persoonlijke betekenisconstructie**
- **Intrinsieke motivatie (Self-Determination Theory)**
- **Veilige keuze op passend lees- en denkniveau**

Pijler 2: De Fundering van Routine

De LIST-Norm.

Op succesvolle LIST-scholen is dagelijks circa 35 minuten ongestoord lezen de norm. Alleen door volume te maken, slijt de vaardigheid in.

Tijd + Focus = Leeskilometers = Woordenschat

Houvast door routine.

Zoals Lampje elke avond de lamp ontsteekt, geeft een vaste routine veiligheid.

Pijler 2: Vloeiend Lezen als Sleutel

1 Technisch Lezen

Het ontcijferen van de code kost maximale cognitieve ruimte.

2 Juiste Intonatie

Hardop (of in het hoofd) lezen met de stem en cadans van het personage.

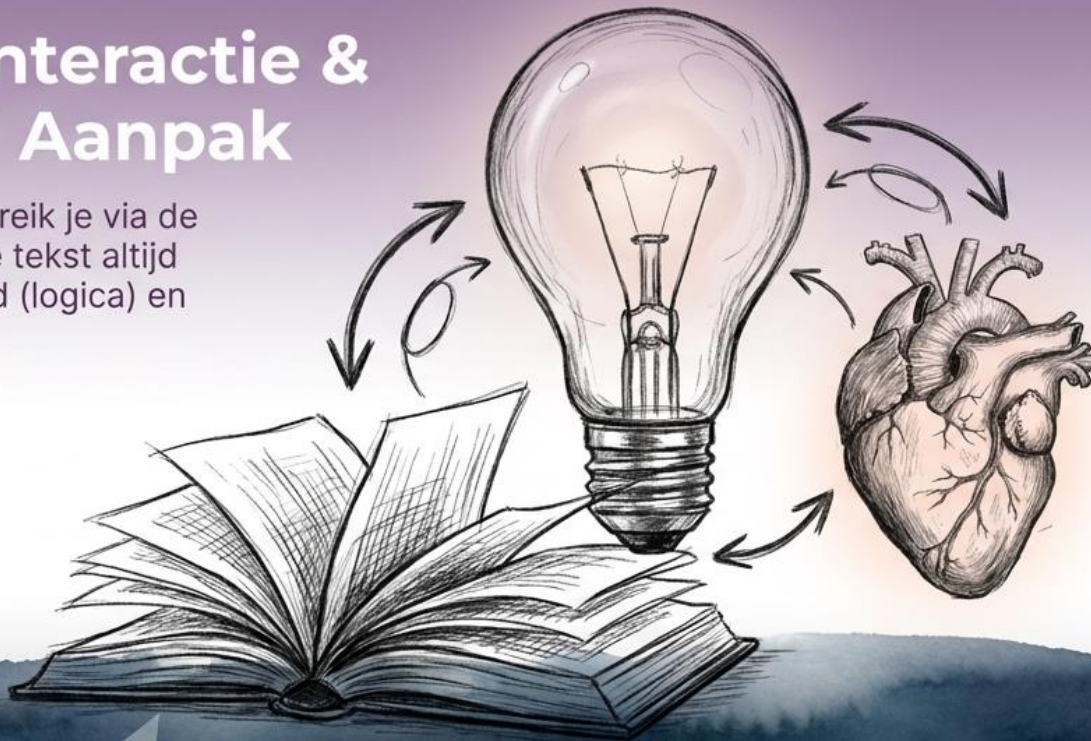
3 Diep Tekstbegrip

De hersenen zijn vrijgemaakt voor het ervaren van het verhaal.

Koppel techniek direct aan vrij lezen. Leerlingen die vloeiend 'in hun hoofd' lezen met de juiste intonatie, begrijpen de tekst exponentieel beter.

Pijler 3: Interactie & De T-H-H Aanpak

Diepgaand lezen bereik je via de Drieslag. Verbind de tekst altijd direct aan het Hoofd (logica) en het Hart (emotie).

1. Lees voor.

Introduceer een rijke literaire passage. Laat de leerlingen de tekst puur ervaren.

2. Denk hardop (Modeling).

De leerkracht deelt als expert-lezer openlijk zijn of haar eigen gedachten en twijfels.

3. De LIST-vraag.

Stel een gelaagde, open denkvraag die leerlingen meenemen naar hun eigen boek.

Pijler 3: De Veilige Haven (Geen Toetsen)

Vermijd de toetssfeer ten koste van alles.
Lezen is ervaren, niet bewijzen.

DO NOT: Overhoring

Vragen naar droge feiten.
Vragen naar droge feiten. Gesloten antwoorden. Afrekenen op fouten.

DO: Echt Gesprek

Gebruik 'open denkdagen'. Geef de leerling de ruimte met 'minimale responsen' van de leerkracht (slechts 'ja', 'oh', of knikken).

Groeien met Chambers via Lampje

De moeilijkheidsgraad van de T-H-H aanpak groeit mee met de leeftijd.

Groep 8 | Trede 3: Verdiepen & Dwalen

Focus op abstractie, morele dilemma's en de diepere betekenis achter het uiterlijk.

Groep 7 | Trede 2: Verplaatsen & Uitleggen

Focus op inlevingsvermogen; een verhaal in een nieuw jasje of andere situatie plaatsen.

Groep 5-6 | Trede 1: Herkennen & Vergelijken

Focus op het verkennen van patronen en het ontdekken van eigenschappen van personages.

Groep 5-6 | Herkennen (Het Monster Onder Het Bed)

De Passage

Lampje ontdekt dat het 'monster' met klauwen waar ze zo bang voor was, eigenlijk een zielig, ziek jongetje is met samengegroeide benen als een vissenstaart.

Modeling (Hardop Denken)

'Ik zie dat de schrijfster iets wat we in ons hoofd heel eng maken, in het echt soms gewoon een bang, ziek jongetje laat zijn. Het monster valt best mee.'

De LIST-vraag

'Waarom merkte je in jÓuw boek dat de schrijver jou eerst op het verkeerde been zette over een personage?'

Groep 7 | Verplaatsen (De Sprong in het Duister)

De Passage

Lampje is maar een heel gewoon meisje en doodsbang voor water, maar springt toch uit het hoge torenraam de wilde zee in om haar vriend te redden.

Modeling (Hardop Denken)

'Als ik de hoofdpersoon uit mijn boek in deze torenkamer zou zetten, en hij/zij moest zoiets doodengs doen om een vriend te redden... ik weet niet of diegene zou durven springen.'

De LIST-vraag

'Zou de hoofdpersoon uit jóuw boek dit durven, of zou hij wegreppen? Hoe past die keuze bij het karakter dat je tot nu toe hebt leren kennen?'

Groep 8 | Verdiepen (Wie is het échte monster?)

De Passage

De volwassenen, en vooral de kille Admiraal, spugen Edward uit en noemen hém een monster omdat hij er anders uitziet met zijn staart.

Modeling (Hardop Denken)

'Is Edward het monster omdat hij schubben heeft? Of is de ware slechterik de Admiraal, die zo harteloos en wreed is tegen zijn eigen kind?'

De LIST-vraag

'Wie is het échte monster in jouw boek? Is dat degene die er aan de buitenkant gevaarlijk uitziet, of is dat een keurig persoon met slechte bedoelingen?'

Pijler 4: Monitoren als Vuurtorenwachter

Patroon

Loop rond volgens een systematisch, voorspelbaar patroon.

Observeren is meer dan kijken.

Observeer

Scan actief op leesgedrag en concentratie, niet alleen op stilte.

Stuur

Geef strategische en subtiële sturing direct tijdens het leesmoment om leerlingen bij de les te houden zonder de flow te breken.

Pijler 4: De Veilige Haven van Duurzame Leesmotivatie

Het Leesgesprek

Hou regelmatig individuele, gelijkwaardige gesprekken. Ontdek voorkeuren en blokkades.

Naaste Ontwikkeling

Stuur leerlingen precies in hún zone van naaste ontwikkeling. Daag ze uit om nèt dat ene complexere boek of dat onbekende genre te proberen.

Schoolbreed Beleid

Veranker dit succes. Alleen met een doorlopende lijn in het hele schoolteam maak je leesmotivatie écht duurzaam voor elke leerling.

Diepgaand Leesbegrip met Lampje

De Leesbril (Zelfdeterminatietheorie)

De Uitdaging in de Klas

De Realiteit:

Begrijpend lezen staat onder druk. De focus is verschoven naar oppervlakkig 'skimmen', snelle informatie-extractie en het trainen van strategische trucjes voor de toets.

Het Gevolg:

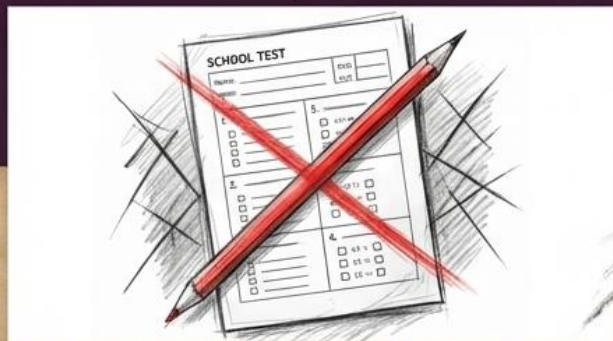
Het Gevolg: Leerlingen verliezen hun motivatie. De leesles voelt als een mechanische **verplichting**. Het leesvuur dooft.

Onze Koerswijziging: Van Skimmen naar Diep Lezen

Weg van

A vs. B

Naar

Weg van:
Strategische trucjes en
mechanisch tekstbegrip.

Naar:
Persoonlijke betekenisconstructie
via de LIST-methodiek.

De THH-Aanpak: We herstellen de verbinding tussen Tekst, Hoofd (logica) en Hart (emotie).

Welkom in Fase 2: De Leesbril

In dit blok koppelen we de wetenschap van motivatie
direct aan de sfeer en gebeurtenissen uit Lampje.
Hoe steken we het vuur weer aan?

De Wetenschap van Motivatie

Volgens de **Zelfdeterminatietheorie** (Ryan & Deci, 2000) ontstaat duurzame, intrinsieke motivatie pas wanneer aan drie psychologische basisbehoeften wordt voldaan. Dit is onze 'leesbril' voor effectief leesonderwijs.

De Zelfdeterminatietheorie als Leesbril

Om het leesvuur bij leerlingen aan te wakkeren, kijken we door de bril van de **Zelfdeterminatietheorie (SDT)**. In de klas zijn **Competentie**, **Autonomie** en **Verbondenheid** onze drie **lucifers**. Zonder deze drie elementen blijft de leesles een verplichting in plaats van een beleving.

Competentie: De eerste vlam

Juist voor risicolezers in de leesdip is competentie cruciaal. Constante confrontatie met te complexe teksten dooft het vuur.

We moeten ze helpen succeservaringen op te doen, passend bij hun naaste ontwikkeling. Door gerichte ondersteuning en focus op vloeiend lezen, voelen ze: ik ben in staat om deze tekst te begrijpen.

“

“T-O-N. Ton. Het wordt licht in haar hoofd. Ze snapt het. [...] De zon gaat op. ‘Zon,’ zegt ze.”

Zodra de vlam van competentie aarzelt maar groter wordt, volgt motivatie vanzelf.

”

Autonomie: Dwalen in het Zwarte Huis

Autonomie betekent niet dat leerlingen álles zelf bepalen, maar dat ze eigenaarschap voelen over hun leesgedrag. Het start met de keuzevrijheid voor een boek. In plaats van het afvinken van schoolschema's of 'skimmen' naar het toetsantwoord, geven we ze ruimte voor persoonlijke betekenisconstructie.

“
Ze mogen zelf dwalen in de intenties van de schrijver en eigen betekenis geven aan het verhaal. 'Een boek is een boek,' zegt Lampje. 'Een boek is helemaal geen boek!' roept Edward.
”

Verbondenheid: De stem in de storm

Ontwikkeling en leren gebeuren fundamenteel in interactie. Lezen mag geen eenzame, stille straf zijn.

We creëren verbondenheid door samen de tekst te ervaren (de leerkracht die voorleest) en via individuele leesgesprekken.

“

Leerlingen verbinden zich met de leerkracht, met elkaar, én met de personages. Ze staan er in de storm niet alleen voor.

”

Geen trucjes, maar verhalen

Waarom Lampje als anker?

Omdat we af moeten van begrijpend lezen als oppervlakkige informatie-extractie. Het verhaal dwingt de lezer om Tekst, Hoofd en Hart (THH) te verbinden. Het laat leerlingen voelen wat het is om te falen, bang te zijn, maar de storm te overleven.

Het boek zelf is de ultieme belichaming van waarom we überhaupt nog zouden moeten lezen. De motor van motivatie.

De Verschuiving: Twee Werelden

De Toetssfeer

- Focus: Droge feiten & Skimmen (Informatie-extractie)

- Drijfveer: Externe druk (Cijfers, schema's)

- Sfeer: Eenzaam lezen (Stilte als norm)

De Leescultuur - SDT

- Focus: T-H-H koppeling (Betekenisconstructie)

- Drijfveer: Intrinsieke wil (Autonomie & Keuze)

- Sfeer: Samen de tekst ervaren (Verbondenheid & Modeling)

De Kracht van de Leerkracht: Een Drieslag

1. Lees voor.

Een rijke, literaire passage om de tekst samen te ervaren.
(Verbondenheid)

2. Denk hardop (Modeling).

De leerkracht deelt als expert-lezer het eigen gedachteproces.
(Competentie)

3. Stel de LIST-vraag.

Een gelaagde, open denkvraag die leerlingen meenemen naar hun eigen boek.
(Autonomie)

Praktijkvoorbeeld: Hardop Denken (Modeling)

De Passage

Het is... het is eigenlijk een soort jongetje, ziet Lampje. [...] En daaronder zijn z'n benen samengegroeid tot een donkere staart. Als een vis.

Hardop Denken door de Leerkracht

Ik vond dit een prachtig stukje, want de schrijfster laat zien dat iets wat we in ons hoofd heel eng maken, in het echt soms soms gewoon een bang, ziek jongetje is. Het 'monster' valt eigenlijk best wel mee.

Praktijkvoorbeeld: De LIST-vraag

De Passage uit *Lampje*

Vis slaat zijn armen om Lampjes nek [...] Dan knijpt Lampje haar ogen dicht. Haalt diep adem. En springt.

De Vraag voor de Leerling

Stel je voor dat de hoofdpersoon uit jouw boek opeens iets doodengs moet doen om een vriend te redden. Zou jouw hoofdpersoon springen, wegrennen of iets anders verzinnen? Hoe past dat bij het karakter?

De Lees-Playlist

Ontdek je eigen leesritme in de klas.

Begrijpend lezen is geen afrekening. Het is het ontdekken van een ritme dat leerlingen aanzet tot intrinsieke motivatie en persoonlijke betekenisconstructie.

Van Afrekenen naar Afspelen

De Toets sfeer

- Doel: Snelle informatie-extractie (skimmen).

- Rol: Leerkracht als controleur en afrekeners.

- Motivatie: Extrinsiek (cijfers, prestatiedruk).

- Interactie: Eenzaam werken aan tekstbegrip.

De Lees-Playlist

- Doel: Diep lezen en betekenisconstructie.

- Rol: Leerkracht als DJ en gids (modelleren).

- Motivatie: Intrinsiek (nieuwsgierigheid, beleving).

- Interactie: Sociale uitwisseling en verbondenheid.

Vermijd de toets sfeer rigourens. We gaan van 'afrekenen' naar 'afspelen'.

De 3 Knoppen van het Mengpaneel

Intrinsieke Motivatie

Autonomie (Jouw Vibe)

Leerlingen krijgen eigenaarschap. Ze dwalen door een afgebakend aanbod en kiezen boeken die resoneren met hun eigen doelen.

Competentie (Jouw Ritme)

Succeservaringen faciliteren. Lezen voelt goed als de tekst uitdaagt, maar het kind niet verdrinkt.

Verbondenheid (Samen Luisteren)

Lezen is geen eenzame straf. Motivatie bloeit in een veilige, sociale context waar we leeservaringen delen.

Leesmotivatie in de bovenbouw redden uit de storm

Hoe we elke leerling met gerichte didactiek weer aan het lezen krijgen.

Welkom. Vandaag stappen we letterlijk een verhaal binnen. Geen droge theorie, maar een reis die begint bij het ervaren van een literaire passage.

Laat je meenemen.

CED-Groep | Als leren je lief is

Laat ze verdwalen in een boek

De storm van de leesdip is te temmen. Je hebt de middelen
in handen om de toets sfeer te doorbreken.

Kies een passage. Denk hardop. Stel de LIST-vraag.

Start morgenochtend direct in jouw klas en ontsteek het vuur.

CED-Groep | Als leren je lief is.

Laat ze verdwalen in een boek.

Kies morgen één passage. Denk hardop.
Stel de vraag. Wakker het vuur aan.

Start morgen direct met één van deze lessen in jouw klas
en bouw mee aan een nieuwe leescultuur.

CED-Groep | Als leren je lief is